

Păstrarea în limbă a cuvântului „a ara“, termenul fundamental privitor la lucrul pământului, dimpreună cu derivatele sale „arătură, arător, arătoi“¹⁾ e dovada cea mai bună că noi n'am deprins tehnica agriculturii dela slavi sau dela alte neamuri străine, ci am practicat-o neconținut, într'un stil mai mare sau mai mic, de când ne-am încheșat ca neam deosebit de origine romană. Dacă prin vremurile grele și tulburi ale invaziunii barbarilor am fi uitat vre-odată această ocupație, atunci trebuia cu prima îndătinare cu lucrul pământului, să luăm dela poporul respectiv termenul fundamental relativ la agricultură. Că românii n'au venit în atingere cu rutenii, ori cu polonii, ca păstori rătăcitori, e un puternic argument faptul că noi am dat acestora cuvinte ca: trifoi, a prăși, săpă, țarină, mălaiu²⁾.

Faptul că avem în limba noastră o mulțime de cuvinte slave relative la agricultură ar fi o mărturie, că n'am stat pe creștele munților, unde numai cu greu pot străbate străinii, ci am aparținut unui popor, care a trăit la câmpie și pe platouri și care a fost înconșurat de vecini numeroși de altă limbă, care aveau aceeaș ocupație ca și noi, anume creșterea vitelor și agricultura, și tocmai din această cauză a fost posibilă o contopire a noastră cu ei. Ar fi interesant să știm care slavisme aparțineau limbii românești în momentul când, în al VI ori al VII. secol, blocul românesc a fost rupt în trei părți. Dupăce s'au desfăcut dialectele românești, ele au continuat fiecare să primească nouă influențe slave, cel dacoromân dela bulgari, sârbi și ruteni, cel aromân dela bulgaro-sârbii din Macedonia și cel istroromân dela croați.

Noțiunile principale privitoare la lucrul pământului, precum cele mai multe cuvinte ce le întrebunșează țaranul zilnic d. p. a ara (arare), a sămăna (seminare), a a culege (colligere), a în-

1913 pag. 65—123, caută să documenteze părerea exprimată de Weigand că românii au deprins agricultura dela bulgari prin sec. XII și XIII; până atunci am fi fost un popor nomad și de păstori și am fi făcut puțină agricultură rudimentară, săpând cu sapa.

1) boi ațătoi: K. BRANDSCH: *Lat. Wörter in der Sprache unseres rumänischen Bauern*, publ. in Programm des Bischof Teutsch-Gymnasium in Schässburg 1907.

2) MIKLOSICH: *Über die Wanderungen der Rumunen in den Dalmatischen Alpen und den Karpathen*, pag. 10—25.

toarce (întorquere), *a poșorî* (derivat dela porca > brazdă), *a aduna* (adunare) *a lega* (ligare), *a încarca* (carricare), *a triera* (tribulare) *a vântura* (ventulare), *a alege neghina din grâu*, sânt de origine latină. Strămoșii noștrii secerau grâul cu *secerea* (si cilis, em), — cât poți prinde cu mâna și secera e un mănunchiu (manuculu¹⁾); legau mănunchele (ligare), îl aduceau în *grânare* (granarium), îl așterneau și-l treerău pe *arie* (area), îl *vânturău* (ventulare), îl *măcinău* (*machinare) la *moară* (mola). *Fărina* de grâu (farina) se punea în *căpistere* (capisterium), se *cernea* (cernere) cu *ciurul* (*cibrum din cribrum prin disimilare), se făcea *aluat* (*allëvetum = elevatum) cfr. bergamasc: *levad* „fermentum, azima“ (= it. lievito = aluat) *Dicț. Acad.* 128), se frământă (fermentare), se forma pâne spre-a o băga în cuptor (a *soage* *subigere) pe *cârpător* (carpitorium), se *cocea* (coquere) în *cuptor* (coctorium) sau în *țest* (testum). Se făcea *pâne* (panis, -em), *plăcinte* (placenta), *vârzare* (vir(i)diaria). Meiul era *pisat* (pinsare) în piuă (*pilla, -am din *pilula, deminutiv din pila = piuă) și se mânca *pasat* cu lapte (derivat din *pinsatum* subînțeles *milium*).

Pe lângă casă și în grădină se cultiva *ceapă* (caepa), *aiu* (alium), *rădiche* (radicula), *curechiu* (col(i)culus, -um din cauliculus), *varză* (*viridia = viridia), *nap* (napus), *pepene* (pepo, *-inem), *cucurbată* (cucurbita), *lăptucă* (lactuca), *mărar* (*mararium), *pătrunjel* (din *păturșel din *petrosellum), *linte* (lens, lentem), *fauă* ar. bob (faba), *mazăre* (*mazela).

Numirile nutrețului pentru animale: *trifoi* (trifolium), *fân* (foenum), *paie* (palea), *iarba* (herba), *ierburi* (*ervora), *toriu* (lat. torium = rămășițele de paie sau fân sfărmate de dinții animalelor) ne yin din limba latină.

Din viața cu slavii ce au fost prin părțile noastre, ni-au rămas unele cuvinte privitoare la agricultură, dar aceste cuvinte slave arată mai multe idei secundare sau sânt numiri de unelte și de părți ale uneltelor.

Numirile slave ale uneltelor de agricultură nu sânt un indiciu, că noi am deprins agricultura dela slavi, ci ele s'ar putea explica în feul următor. Pe timpul dominației romane au venit prin

¹⁾ Sard. *mannûgu*, manúkru, manuyû, mániga; cfr. M. L. WAGNER *Ländliches Leben*, p. 28.

SFERA DE RĂSPÂNDIRE A TERMENILOR PRIVITORI LA FELURILE DE PĂMÂNT ȘI ORIGINEA LOR

A. Numiri de pământ lucrat

Agru: H XVII 405 Vestemu, H XVIII 306 Visagu.

Numai sporadic se mai aude acest cuvânt în Ardeal și Banat. *Agru* a fost substituit de timpuriu de cuvântul câmp; la megleniți și aromâni s'a păstrat *agru* din lat. *ager*, *agrum*.

Arătură: H I 207 Lacu Rezi, H III 108 Cavadinești, H IV 156 Pietroșița, IV 253 Săcueni, H V 54 Boteni, V 123 Cioroiașu, V 189 Floresci, V 394 Risipiți, H VI 82 Deleni, VI 172 Mălăești, VI 215 Stălinești, VI 221 Stoeșești, VI 228 Zberoaia, H VII 50 Brosceni-noi, H VIII 191 Chișcăreni, H VIII 220 Târgu-frumos, H IX 6 Baia-de-Aramă, Tismana, Padeșu, Cloșeni, Orzesci, Negoesci, Ponoarale, Comănesci, Rătezu, Costeni, Godinesci, Pacruea, Racoti, Topesci, Măreșesci, Obârșia, Busesci, Balta, Mehedinți, Vulcanu, Gorj, H IX 155 Băjești, IX 231 Glamboceț, IX 284 Mătau, IX 497 Voinești, H X 15 Bărgăoani, X 140 Cărligu, X 310 Grumăzești, X 326 Humulești, X 400 Petrăni, X 409 Preuțești, X 424 Schitu-Răpciune, X 505 Timișești, X 584 Zenești, H XI 46 Crăciuna de sus, X 85 Mereni, XI 132 Răjleț-Govora, XI 289 Brebu, XI 438 Găurile, XI 490 Năruja, H XII 97 Buda, H XII 281 Bogdănesci, XII 350 Dorna Gura-Negrii, XII 375 Giurgești, XII 416 Liteni, XII 553 Ruginoasa, XII 578 Șaru-Dornii, XII 599 Tolești, H XIII 3 Barcea, XII 67 Cărod, XVII 127 Fundeni, XIII 348 Ocheni, XIII 415 Sendrești, H XV 233 Costesci, XV 318 Ghiltești, H XVII 17 Copăcelu, XVII 233 Orlatu, XVII 297 Scorei, H XVIII 4 Banat-Comloș, XVIII 277 Timișoara, XVIII 283 Teregova, XVIII 30 Visagu.

De venea apa mare arăturile lui le îneca! (ISPIRESCU, *Legende*, 206).

Puiculiță floare'n gură
 Când te văd în bătătură,
 Imi uit plugu'n arătură
 Sapa'nfiptă'n curătură. (ALECSANDRI, *P. p.* 243/13)

Etimologia cuvântului *arătură* e lat. aratura, -am (DICT. ACAD. 227).

Loc arător: H II 29 Chiojdu-Bâsca, II 62 Fundeni, II 203 Scurțesci, H V 4 Adunați de Geormane, V 293 Locusteni, H XII 587 Tătăruși, H XVII 235 Păucenesci, H XVIII 247 Nevrincea. Et. lat. aratorius-a-um

Loc muncit: H I 7 Slobozia, H III 442 Seliscia-Crucii, H IX 60 Isverna, H XIV 76 Dracea, XIV 187 Râioasa, XIV 308 Voivoda, H XVI 233 Laza.

Câmp de muncă sau muncitor: H V 159 Dobridor.

Loc de hrană: H III 144 Fărtănești, III 228 Gânești, H IV 132 Isoarele, H VI 16 Albesci, H IX 363 Mihăesci, H XII 587 Tătăruși, H XIII 82 Corod, H XV 233 Costesci, XV 279 Epurenii, XV 474 Tuntușeni, H XVI 152 Deleni.

Muncit e participiul verbului a munci din paleosl. mančiti (ТИКТИН 1021).

Muncă e paleosl. manka (ТИКТИН 1021).

Hrană e paleosl. hrana (ТИКТИН 741).

Bostană: H I 315 Surdila-Greci.

Bostanele sânt pline cu pepini, cu dovleci și cu castraveți.

Bostană e turc. bostan (ТИКТИН 215).

Câmp: H II 131 Macsenu, H IV 11 Băleni-Sârbi, IV 29 Băleni-Români, H V 288 Isalnița, H XIII 449 Stănișești.

Prostimea sau în limba aristocratică canalia șede împrăștiată pe câmp. (NECULGE, *Let.* II 35).

Stau să'mi strâng tot de pe câmp. (VLĂHUȚĂ: *Clipe de liniște* 39).

Chronica ne spune că la 1448... în câmpia regelui pedestrirea românească sta frumos ca un zid de piatră tare (BĂLCESCU 614).

Et. lat. campus.

Ciocdăiște: H VI 3 Sârbii, H VI 116 Epurenii, H VIII 1 78 Bădeni, VIII 1 141 Buciumii, VIII 1 148 Bârlești, VIII 1 298 Găuni, VIII 1 328 Gropnița, VIII 1 349 Cotnar, H VIII 2 109 Popesci, VIII 2 175 Sinescii, VIII 2 247 Valea-Adâncă, VIII 2 284 Zaboloteni, H X 5 Băltătești, X 81 Boiștea, X 90 Budești-Ghică, X 130 Cârliugu, X 261 Frumoasa și Balcanii, X 289 Garcina, X 384 Grașii, X 406 Petricani, X 465 Seliștea, X 539 Uscății-

Luncă e un pământ care se află pe malul vre-unui râu sau pârâu și care e acoperit cu răchiți sau și alt fel de copaci.

Au ramas acum de s'au făcut luncă în locul bălților. (URIC. XVI 230/3).

I-au dusu-i în pădure de luncă cu bălți. (DOSOFTEI: V. S. 242).

Uite graurii pe luncă. (COȘBUC: *Fire de tort* 129).

Luncă e paleosl. lanka (ТИКТИН 931); la Megleniți avem lunca, la Aromâni luṅko.

Deoarece pământul în apropierea unui râu sau pârâu nu poate fi — din cauza deselor inundații — totdeauna lucrat, mai înseamnă *luncă* și loc *nelucrat*.

Luncă (necult.): H II 214 Tăbăresci, H V 189 Floresci, V 320 Melinești, H VII 506 Tandarei, H IX 483 Vlădesci, H XII 173 Obilesci, XII 553 Ruginoasa, H XIII 376 Oncești-Vechi H XV 425 Plopana, H XVI 300 Șcheia, H XVII 17 Copăcelu, XVII 122 Lisa, H XVIII 261 Iapulnic.

Firtă: H XVIII, 206 Stânca; *cirtă*: H VI 63 Cristești. *Firtă* a patra parte din pogoan (URIC. II, 224).

Fartai: H XVIII 19 Bârseul de jos.

Firtă (*cirtă*), *fartai* sânt din germ. Viertel. (cfr. pag. 133 (15)).

B. Numiri de pământ nelucrat

Aparat: H XVII 392 Vaidarecea.

Propritură: H XV 425 Plopana.

Aparat e participul verbului *a apăra* din lat. *apparo*, -are (DICT. ACAD. 188) întrebunțat ca substantiv devenit adjectiv substantivat.

Opri e paleosl. oprēti (ТИЛТИН 1091), *a popri* e paleosl. poprēti, podoprēti (ТИКТИН 1214), prin intercalarea unui *r* s'a născut forma *propri*; *propritură* e particip. *proprit* + suf. abstr. -*ură*.

Opritură: H XVII 445 Voila; *opritură* înseamnă și loc cultivat, anume câmpul cu sămănături.

Așezături: H XII 81 Bogza.

Delniță: H IX 363 Mihăesci.

Grind: H XII 31 Bogza.

Gruniu: H XVII 8 Clopotiva, Maidan (LIUBA-IANA: *Top. s. M. 61*).

Pădină: Maidan (LIUBA-IANA: *Top. s. M. 81*).

Podiș: H VIII, 148 Bârlești.

Tapșan: H XII 356 Farcașa.

Trupuri: H IX 363 Mihăesci.

Trunchiu: H XIII 482 Țigănesci.

Riglă: H IV 118 Finta.

Așezătură e un derivat dela verbul *a așeza* din lat. **as-sedio*, -are (din **sedium* ital. *sedio*, fr. *siège*) cu suf. abstr. -*ătură*. (DICT. ACAD. 307 și 310 și TIKTIN 109).

Delniță e paleosl. *delu* > *deal* + suf. -*niță* (TIKTIN 515).

Delniță e uzitat și ca măsură de suprafață (= 45 de stâneni după DAMÉ).

Grind e o rădicătură, un loc mai rădicat decât restul împrejurimii. Originea cuvântului *grind* ar fi după C. DICULESCU (*Die Gepiden* p. 183—184) germ. *grind* = *Sandbank*, *Sand*; și la sârbi *grind* înseamnă bancă de nisip (BERNEKER, *Sl. Wb.* 348—349).

După DICT. ACAD. tom. II 312 *grind* ar fi din paleosl. *grędnъ* = *grindă*; după D. R. III 836 *grind* ar fi un nou singular din pluralul *grinzi*. Părerăa lui *Diculescu* e desigur mai apropiată de adevăr.

Gruniu e o rădicătură, o colină; „un deal se zice *gruniu*“ (LIUBA-IANA M. 61). Cuvântul *gruniu* e probabil lat. *grunnius* > *barbă*, ar. *gruñiu* > *barbă*. (Pușcariu 744) cfr. D. R. III 448, 452, 657.

Trecerea de sens e evidentă pe baza asemănării.

„*Pădină* se numește șesul de pe coasta unui deal“ (LIUBA-IANA: M. 81).

Originea cuvântului cfr. rús *padina* (TIKTIN 1105); sârb. *podina* (TIKTIN 1197). La noi a pătruns din limba sârbă.

Podiș e paleosl. *padŭ* > *pod* (TIKTIN 1197); *pod* + suf. -*iș*.

Tapșan e de origine turcească, cfr. *tepe* > colină (СИНАС 619).

Numai pe *tapșanul* din spre apus se vede un petic de *dumbravă rară*. (VLAHUȚĂ, *Dan* 86).

Trupu e paleosl. *trupŭ* (СИНАС 425).

105 Borești, XVI 133 Codăești, XVI 209 Gârceni, XVI 217 Ipa-tele, XVI 238 Lipova, XVI 288 Negrești, XVI 300 Șcheia.

Soat: Banat (Maidan) (LIUBA-IANA 64), „soat e locul unde pasc trăgătorii (LIUBA-IANA, M. 64).

Tanarog: H XVII 392 Vaidarecea.

Varatic: H XII 356 Farcașa.

Bătătură este bătătorirea sau bătucirea unui teren prin aceea că se lasă de pășune vitelor. Cuvântul e cunoscut în Moldova mai ales, dar se găsește și în Transilvania și Muntenia.

„Moldovanul știe, că toloaca, pârloaga, bătătura sânt mijloacele prin care se înnoesc învechitele lui ogoare (IONESCU Cal. 218).

Acu, zic, să poftescă puiul de ciocoiu prin bătătură pe la mine, că l-a văzut aghiută! (AL. VLĂHUȚĂ: *Clipe de lin.* 38).

Când erai a mea iubită
 ți-era casa zugrăvită
 bătătura pardosită
 cu var și cu cărămidă

(Șez. IV 139/343.)

Bătătură e un derivat dela a bate cu sufixul abstract *-ătură* (Dicț. Acad. 518); *bat* din lat. *batto*, *-ere* (*battuere*, (Dicț. Acad. 525).

Mutare sânt locurile, care nu se pot ara nici cosi, ci servesc numai la pășunarea vitelor. Cuvântul e răspândit în partea din spre munte a județului Neamț și Suceava.

Încetul cu încetul pe vremea Regulamentului Organic se reguliază și chestia mutărilor. *Mutare* se chiamă un munte închiriat pentru pășunarea vitelor, se vede pentru-că vitele se mutau cu pășunarea lor din loc în loc. (POP-KIRILEANU: *Broșt.* 70.)

Mutare e lat. *mutare* (PUȘCARIU 1145).

Trecerea de sens se explică prin faptul, că gătindu-se pășunea într'un loc, oamenii se mutau dimpreună cu vitele și cu halaturile lor într'alt loc, unde era iarbă pentru păscut și astfel *mutare* a devenit sinonim cu *pășune*.

Pășune e lat. *pastionem* (PUȘCARIU 1285).

„Ținuse la pășune turmele de oi (DELAVRANCEA: *Sultă-nica* 5f).

Apoi se gândi ce-i de făcut cu otava: s'o cosască ori s'o lase de pășune pentru oi? (C. SANDU-ALDEA: *D. n.* 22).

Căci dacă oamenii — încapăținându-se — și-ar lua locuri de la vre-un arendaș mai îndepărtat, vitele nu se pot trimite la pășune cale de-o poștă. (C. SANDU-ALDEA: *D. n.* 209).

În România e mai cunoscut cuvântul *pajiște* decât *pășune*.

Pajiște e paleosl. pašiste — pășune, derivat din „paști” a paște cu desimilarea lui s sau prin apropiere de paști (dela ziti = a trăi). (TIKTIN 1109).

... până'n părul cel bătrân cu pere harbuzești, pajiștea se întindea foarte curată. (M. SADOVEANU: *Ins. l. N. Man.* 70).

Dealurile arate, copacii desvâliți, pajiștea crudă din șes. (AL. VLĂHUȚĂ: *Dan* 136.)

Răsăriși pajiște vitelor și iarbă în slujba oamenilor. (CORESI, *Psalt.* 104/14.)

Din contaminarea cuvintelor plai și pajiște s'a iscat forma *plajiște*. (H 1 23 Brihuești.)

În Bucovina e foarte uzitată forma *păscut* și *păscătoare*, dar se întrebuițează și *pășune*.

În zilele de demult, când n'aveam mustață și când n'aveam griji, mă duceam noaptea, cu alți flăcăuși de sama mea, în lunca Moldovei, cu caii la păscut. (M. SADOVEANU: *Cânt. Am.* 5.)

Păscut e participiul verbului a paște > lat. pasco, -ere.

Păscătoare e adiectivul verbal a verbului a paște.

Numirile *pășunit* și *pășunat* sânt participii dela verb. a pășuna, format dela substantiv pășune.

Răt e ung. rét (CIHAC 523). Care vad este pe apa Bahluiului la rătul lui Peter. (URIC. V 407.)

Frunză verde de pă răt... (TRIPLEA, *P. p.* 15).

Ce apă, ce bălți, ce rituri în India și în Egipt se află. (TRICH. 389.)

... pământul... de lângă ređiu. (NOUA REV. ROM. I 28.)

Codrii, pădurile, dumbrăvile, rediurile... (URIC. II 203/29).

Numai rediurile și dumbrăvile să fie oprite și aparate. (URIC. I 86.)

Suhat e cunoscut tuturor românilor.

— Da, răspunse Dumitrache, suhatu-i scump. (M. SADOVEANU: *Luceaf.* VI 99).

... le ducea [vitele] la suhaturi peste Prut. (URIC. IV 348/12).